

PARTICIPAȚIA LA INFRAȚIUNILE MILITARE

Xenofon ULIANOVSKI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

Supunându-se regulilor generale ale dreptului penal pentru combaterea infracționalității, instituția participației îndeplinește, în același timp, și un rol special, caracteristic numai pentru ea: ilustrează criteriile obiective și subiective necesare activității infracționale comune, stabilește cercul de persoane responsabile pentru această activitate infracțională, reglementează ordinea și limitele răspunderii participanților, adică nu numai a persoanelor care săvârșesc nemijlocit acțiuni ce formează latura obiectivă a infracțiunii concrete, prevăzută de partea specială a Codului penal, dar și a persoanelor care au luat parte la infracțiune în calitate de instigatori, complici.

Cuvinte-cheie: dreptului penal infracțiune; participația penală; activitatea criminală; răspunderea participanților; instigatori; complici.

* * *

Obeying the General rules of criminal law to combat crime, the institution holding meets at the same time and a particular role, characteristic only for it: illustrates the necessary objective and subjective criteria for criminal activity, establishes common circle of persons responsible for this criminal activity, regulates the order and the limits of liability of participants, i.e. not only to those who do right actions that form the objective side of concrete provided for in the special part of the penal code, but also to persons who have taken part in the offense as the instigators, accomplices.

Keywords: Criminal law; crime; criminal participation; criminal activity; liability of participants; instigators; accomplices.

1. Noțiuni generale cu privire la participația penală

Infrațiunea poate fi săvârșită de una sau de mai multe persoane împreună. Dacă la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală participă mai mulți făptuitori, se poate vorbi despre participație la această faptă.

Specificul participației, ca o formă deosebită a activității infracționale, determină și o oarecare originalitate în rezolvarea problemei privind răspunderea penală a participanților la infracțiune, problemă destul de discutată la care se dau soluții diferite în plan teoretic și din punctul de vedere al rezolvării practice.

Supunându-se regulilor generale ale dreptului penal pentru combaterea infracționalității, instituția participației îndeplinește, în același timp, și un rol special, caracteristic numai pentru ea: ilustrează criteriile obiective și subiective necesare activității infracționale comune, stabilește cercul de persoane, responsabile pentru această activitate infracțională, reglementează ordinea și limitele răspunderii participanților, adică nu numai a persoanelor care săvârșesc nemijlocit acțiuni ce formează latura obiectivă a infracțiunii concrete, prevăzută de partea specială a Codului penal, dar și a persoanelor care au luat parte la infracțiune în calitate de instigatori, complici.

În legislația multor țări, din cele mai vechi timpuri se făceau încercări de a reglementa juridic participarea mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni.

De exemplu, o legislație în care găsim că complicitatea se pedepsește mai ușor decât autorul principal e Carolina sub Carol Quintul (a. 1532).

Pravila lui Matei Basarab îl considera ca complice și pe laudător, și anume, dacă el laudă înainte de comiterea faptului, era pedepsit mai grav decât autorul principal.

Dacă el laudă în urmă – se pedepsea la fel ca autorul ...

În doctrină sunt numeroase opinii în ce privește definirea participației penale, cum ar fi: „Complicitatea (adică participația (*n. a.*)), e legătura pe care legea o stabilește între două sau mai multe persoane care, cu bună știință, au ajutat la comiterea unei infracțiuni [1];

sau „Ori de câte ori o infracțiune este săvârșită prin activitatea mai multor persoane care s-au înțeles – în mod expres sau tacit – în acest scop, înainte sau în timpul comiterii ei, există o participație penală” [2];

sau „Participația penală este atunci când o infracțiune, care poate fi săvârșită în mod legal de o singură persoană, iar în cazul infracțiunilor cu pluralitate naturală ori constituită de subiecți activi – de două sau mai multe persoane, a fost totuși săvârșită de două persoane sau respectiv de un număr de persoane mai mare decât acela necesar, potrivit naturii faptei [3];

sau „Participația există atunci când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziune psihică) cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni, cooperare, care nu este cerută de conținutul legal sau natural al acesteia”... [4].

Considerăm mai reușite ultimele două definiții, deoarece ele, spre deosebire de celelalte, și multe altele, scot în evidență una dintre principalele caracteristici care distinge participația propriu-zisă de celelalte forme ale pluralității de făptuitori, care, de fapt, definesc în sensul larg noțiunea de „pluralitate de făptuitori”.

În legislația R. Moldova, definiția participației se găsește în art. 41 Cod penal, conform căruia: *Se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.*

Considerăm că această definiție este prea succintă și nu întrunește în sine conținutul integru al participației penale, nu cuprinde toate elementele elucidate *supra*,

existența cărora este strict necesară în cazul participăției.

Astfel, considerăm mai reușită următoarea definiție a participației penale: *Participația există atunci când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziune psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni intenționate, cooperare care nu este cerută de conținutul legal sau natural al acesteia* [5].

2. Participanții la infracțiunea militară

Conform prevederilor art. 42 Cod penal:

(1) Participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

(2) Se consideră autor persoana care săvârșește în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de prezentul cod.

(3) Se consideră organizator persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora.

(4) Se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune.

(5) Se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinu mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte.

(6) Participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii.

Pornind de la prevederile art. 42 alin.(2) Cod penal, și ținând cont de prevederile art. 128 Cod penal, conform căruia: „*Prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile, prevăzute de prezentul cod..., săvârșite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezerviști concentrați ori mobilizați...*”, ajungem la concluzia că autor al infracțiunii militare poate fi doar un militar din serviciul militar în termen, serviciul militar cu termen redus, militar pe contract, studenții instituțiilor de învățământ superior militar, care a săvârșit, nemijlocit infracțiunea, adică a executat latura obiectivă a componenței infracțiunii militare.

Astfel, autorul infracțiunii militare trebuie să întrunească calitățile speciale prevăzute de art. 128 Cod penal, adică trebuie să fie militar, sau persoană cu statut de militar. Concluzionând cele indicate *supra*, conside-

răm că *toate infracțiunile militare se comit de subiecți speciali* (privitor la subiectul infracțiunii militare, vezi tema „Subiectul infracțiunii militare”).

Analizând componentele infracțiunilor militare, constatăm că la diferite componente de infracțiune se cer anumite calități ale autorului acestor infracțiuni:

Astfel, de exemplu:

La infracțiunile prevăzute de art.364 Cod penal „Nexecutarea intenționată a ordinului” sau art. 365 Cod penal „Opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea obligațiilor de serviciu,” autorul infracțiunii trebuie să aibă calitatea de militar, subaltern după funcție;

La infracțiunile prevăzute de art. 366 Cod penal „Insultarea militarului”, art. 367 Cod penal „Amenințarea militarului”, art. 368 Cod penal etc., autorul infracțiunii trebuie să aibă calitatea de militar, subaltern după gradul militar sau funcție.

La infracțiunea prevăzută de art. 369 Cod penal „Încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari dacă între ei nu există raporturi de subordonare”, autorul infracțiunii trebuie să aibă calitatea de militar, să fie egal în grad cu victima (partea vătămată), adică să nu se afle în calitate de subaltern sau superior (șef) după gradul militar sau funcție față de victimă (partea vătămată) etc.

Autorul infracțiunii militare este acel militar, care execută nemijlocit faptele (acțiunea sau inacțiunea) penale, prevăzute de cap. XVIII al părții speciale a Codului penal „Infracțiuni militare”.

De exemplu:

– în cazul comiterii infracțiunii prevăzute de art. 365 Cod penal, autorul opune rezistență șefului, unei alte persoane care îndeplinește obligațiile legate de serviciul militar sau îi constrânge pe ei la încălcarea acestor obligații, însoțite de aplicarea violenței;

– în cazul comiterii infracțiunii prevăzute de art. 367 Cod penal, autorul, militarul, amenință militarul (pe șef sau subaltern) cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu bătaia în timpul îndeplinirii obligațiilor legate de serviciul militar;

– în cazul comiterii infracțiunii prevăzute de art. 371 Cod penal, autorul, militarul, săvârșește dezertarea, adică părăsește unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, sau nu se prezintă, din același motiv, la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă etc.

În cazul în care norma penală din partea specială a Codului penal prevede ca circumstanță agravantă comiterea infracțiunii militare de 2 sau mai multe persoane, suntem în prezența participației simple, prevăzute de art. 44 Cod penal, conform căruia, infracțiunea se consideră săvârșită cu participație simplă dacă la săvârșirea

ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii.

Astfel, de exemplu:

– vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art.371 alin.(2) lit.b) Cod penal, dezertarea, săvârșită de 2 persoane în cazul în care 2 militari din una și aceeași unitate militară, în urma unei înțelegeri prealabile și în comun, având comunitate de intenție, de a părăsi samavolnic unitatea militară, împreună au părăsit unitatea militară, în scopul eschivării de la serviciul militar;

– de asemenea, vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 364 alin.(2) lit.a) Cod penal, neexecutarea intenționată a ordinului, săvârșită de 2 persoane în cazul în care, 2 militari din una și aceeași unitate militară, a Batalionului de Geniu, având un ordin comun de la superiorul militar, de a îndeplini sarcina de luptă: de a săpa și îngropa pe malul râului 2 stâlpi pentru a lega de ei podul plutitor în vederea forțării de către militarii unei subunități a râului, pentru a ocupa pe malul opus poziția de apărare, în urma unei înțelegeri prealabile și în comun, având comunitate de intenție, cu scopul de a zădărnici îndeplinirea sarcinii de luptă a acestei subunități, n-au îndeplinit ordinul legal al superiorului militar, n-au săpat și n-au îngropat pe malul râului 2 stâlpi pentru a lega de ei podul plutitor în vederea forțării de către militarii unei subunități a râului, pentru a ocupa pe malul opus poziția de apărare, și astfel, au zădărnicit îndeplinirea sarcinii de luptă de către această subunitate militară etc.

Ținem să menționăm că în cazul dat, în sarcina acestor 2 militari nu se va reține și agravanta, prevăzută de art.77 alin.(1) lit.c) Cod penal, – săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare, or, conform prevederilor art. 77 alin.(2) Cod penal. Dacă circumstanțele menționate la alin.(1) sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din partea specială a prezentului Cod în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante.

Nu vom fi în prezența semnului calificativ „săvârșirea infracțiunii de 2 sau mai multe persoane”, atunci când infracțiunea se comite de către 1 singur autor, însă la această infracțiunea au participat și alte persoane în calitate de instigatori, complici sau organizatori.

De exemplu:

Un militar în termen a hotărât să dezerteze din unitatea militară. Pentru aceasta, dânsul l-a rugat pe prietenul său, militar în termen în aceeași unitate militară, să-i pregătească un document de identitate fals, și să vină cu mașina lângă dislocația unității militare, pentru a-l deplasa într-un loc ascuns, ceea ce cel din urmă a și făcut.

Părăsind samavolnic unitatea militară cu mașina pusă la dispoziție de prietenul său și folosind documentul de identitate fals, dânsul a încercat să treacă hotarul în țara vecină pentru a se sustrage de la exer-

citarea serviciului militar, dar a fost reținut de poliția de frontieră.

În cazul dat nu vom fi în prezența semnului calificativ „săvârșirea infracțiunii de 2 sau mai multe persoane,” prevăzut de art. 371 alin.(2) lit. b) Cod penal, or, autor al infracțiunii a fost doar militarul care a părăsit unitatea militară, iar al doilea militar, care i-a pus la dispoziție mașina ca dânsul mai ușor să poată părăsi unitatea militară și i-a perfectat un document de identitate fals, pentru ca primul militar să-și poată ascunde identitatea sa, pentru a nu fi reținut și întors în unitatea militară, a săvârșit acte de complicitate, de acordare a ajutorului, înlesnind astfel dezertarea primului militar.

Astfel, faptele militarului care a dezertat vor fi calificate conform prevederilor art.371 alin.(1) Cod penal, ca dezertare, adică părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar, iar faptele militarului al doilea, care a înlesnit dezertarea, vor fi calificate conform prevederilor art.42 al.5-371 alin.(1) Cod penal, ca complicitate la dezertare, adică la părăsirea unității militare, în scopul eschivării de la serviciul militar, săvârșită de către un militar în termen.

Regulile sus-indicate se răsfrâng și asupra cazurilor de participare propriu-zise, adică atunci când norma penală nu prevede ca semne calificative, – comiterea infracțiunii de către 2 sau mai multe persoane, iar fapta, adică acțiunea sau inacțiunea infracțională se comite de 2 sau mai multe persoane, în urma unei înțelegeri prealabile, împreună și în comun.

De exemplu, 2 militari în termen, gradul militar soldați, din aceeași unitate militară, din același pluton, îl amenință pe comandantul plutonului, adică pe șeful lor, cu moartea, în timpul îndeplinirii obligațiilor legate de serviciul militar. În cazul dat, suntem în prezența infracțiunii prevăzute de art. 367 Cod penal, adică amenințarea militarului, iar în sarcina ambilor subalterni, militarilor în termen se va reține și circumstanța agravantă, prevăzută de art.77 alin.(1) lit.c) Cod penal, – săvârșirea infracțiunii prin participare, sub formă de coautorat.

Cu toate că comiterea, în cazul dat, a infracțiunii de către 2 militari, nu are relevanță la calificarea infracțiunii, – acțiunile ambilor militari în termen vor fi calificate conform prevederilor art.367 alin.(1) Cod penal, totuși în sarcina fiecărui inculpat, militar în termen, se va reține circumstanța agravantă, prevăzută de art.77 alin.(1) lit.c) Cod penal, – săvârșirea infracțiunii prin participare, sub formă de coautorat, de care se va ține cont la individualizarea pedepsei.

3. Condițiile participăției penale la săvârșirea infracțiunii militare

Pentru ca să existe o participare penală, trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții:

a) să existe pluralitate de făptuitori;

b) să existe o legătură subiectivă (coeziunea psihică) între participanți;

c) fapta să fie săvârșită în cooperare materială sau intelectuală;

d) săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală;

e) cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii [6].

Sunt și alte opinii, conform cărora pentru participarea penală sunt suficiente trei condiții:

a) participarea la infracțiune a două sau mai multe persoane;

b) activitatea lor comună;

c) comunitatea de intenții [7].

Ne alăturăm primei păreri considerând că este mai reușită, deoarece ea cuprinde, pe lângă condițiile referitoare la pluralitatea de făptuitori, existența unei fapte prevăzute de legea penală și contribuția la săvârșirea ei, și alte condiții distinctive ale participației penale față de pluralitatea de făptuitori, cum ar fi condiția legăturii subiective și condiția ca în conținutul legal (sau natural) al infracțiunii să nu se prevadă necesitatea cooperării mai multor subiecți, ca în cazul pluralității necesare și al celei constituite.

a) Pluralitate de făptuitori

Participarea la infracțiune a mai multor persoane înseamnă că nu o persoană, ci două sau mai multe săvârșesc fapta prevăzută de legea penală (acțiune sau inacțiune), îndreptată împotriva unuia și aceluiași obiect. Numai legătura internă subiectivă cu privire la săvârșirea infracțiunii încă nu înseamnă participarea la ea.

Mai mult ca atât, alin.(6) art.42 din CP RM stipulează direct că: „Participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii”. De aceea, pentru a trage la răspundere penală pentru infracțiunea săvârșită în participație, este obligatoriu a stabili nu pur și simplu prezența a două sau mai multe persoane, ci și responsabilitatea acestora, și vârsta răspunderii penale pentru fiecare dintre participanți, independent de rolul pe care-l îndeplinesc [8].

De asemenea, nu este participație și exprimarea aprobării acțiunilor infracționale, dacă aceasta nu a căpătat o formă de ajutorare a infractorului: nu constituie instigare faptul de a striga persoanelor care loveau victima cu parii că aceasta „trebuie omorâtă”, deoarece un asemenea îndemn nu a avut efect determinant în dezlănțuirea agresiunii. În anumite împrejurări, dacă aceasta a dus la întărirea hotărârii infracționale, va fi o complicitate intelectuală.

Simpla intenție sau hotărâre de a contribui la săvârșirea infracțiunii nu dau persoanei în cauză calitatea de participant; comunicarea rezoluției de participare și aprobarea planului infracțional nu pot fi, de asemenea, acte de participație, afară de cazul în care au determinat luarea unei hotărâri infracționale de către autor ori i-au întărit această hotărâre, ipoteză în care ele constituie instigare și, respectiv, complicitate: Fapta unei perso-

ne de a îndemna o altă persoană să lovească victima, punându-i totodată la dispoziție ciomagul, folosit la săvârșirea acestei acțiuni – dacă a avut un rol determinant în luarea de către autor a hotărârii de a săvârși fapta – constituie instigare (15).

Instigarea la infracțiune și organizarea infracțiunii poate fi săvârșită numai prin acțiuni active.

Autoratul și complicitatea pot și forma inacțiunii infracționale.

Participația poate avea loc și în cazul inactivității tuturor participanților la infracțiune. Prin inacțiuni pot săvârși infracțiunea împreună câțiva autori sau autori și complici. De exemplu, doi medici s-au înțeles să nu acorde nici un ajutor medical bolnavului care, în urma inacțiunilor lor, a decedat.

Pentru existența participației, nu are relevanță felul contribuției făptuitorilor și nici calitatea în care au acționat: Există participație penală atât în cazul în care toți făptuitorii au cooperat în aceeași formă la săvârșirea infracțiunii (coautori), cât și atunci când contribuțiile lor îmbracă forme diferite (organizatori, instigatori, complici, autori, coautori și instigatori, autor și complice). În primul caz, participația este simplă, iar în al doilea caz complexă [9] (art. 44-45 Cod penal).

b) Legătura subiectivă (coeziunea psihică) între participanți

Contribuția mai multor persoane la săvârșirea aceleiași infracțiuni constituie o realitate de fapt. Pentru ca această realitate să fie calificată participație, trebuie să se constate că persoanele au cooperat cu intenție la comiterea faptei [10].

Deci, din punct de vedere subiectiv, participația propriu-zisă este condiționată de săvârșirea faptei cu intenție de cel puțin două persoane: instigator – autor; autor – complice ș.a.

În celelalte cazuri, poate exista o pluralitate de activități care pot constitui fapte distincte.

În ce privește atitudinea psihică a persoanei față de faptul cooperării la activitatea infracțională a altora, ori determinarea la această activitate (la instigare), din punctul nostru de vedere, ea totdeauna se caracterizează prin dorința de a participa la infracțiune, or, în lipsa acestei prevederi și dorințe, nu există participație.

Nu este necesar ca modalitatea intenției participantului să fie identică cu cea a autorului, atunci când infracțiunile se pot comite, sub aspect subiectiv, cu oricare din aceste modalități.

Astfel, de exemplu, autorul poate acționa cu intenție directă, iar coautorul, instigatorul și complicele, cu intenție indirectă la comiterea infracțiunii de omor.

Nu este necesar să se fi înțeles complicele în prealabil cu autorul, ori să-l fi cunoscut, fiind suficient să fi avut cunoștința de acțiunile sau inacțiunile pe care acesta a dorit să le comită și să fi voit să ajute la comiterea infracțiunii.

Intenția fiecărui participant este caracterizată de cunoașterea de către aceștia că săvârșesc acte caracteris-

tice unui mod de participare, unite cu știință și voință de a se asocia astfel la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală.

c) Fapta să fie săvârșită într-o cooperare materială sau intelectuală

Pentru existența participației, pe lângă legătura subiectivă trebuie să existe o cooperare materială sau intelectuală a participanților care constă în faptul că persoanele contribuie, într-o formă oarecare, la săvârșirea infracțiunii prevăzute de Legea penală.

Această contribuție poate fi:

- potrivit naturii ei, materială sau intelectuală;
- ținând seama de importanța sau de aportul ei, principală și secundară;
- ținând cont de momentul când are loc: ea este înainte de începerea executării acțiunii (inacțiunii) sau în timpul executării acesteia până la momentul terminării ei [11]. (53)

O expresie exterioară a cooperării conține asocierea acțiunilor participanților, care poate să se realizeze în două forme:

- 1) o însumare simplă a forțelor pentru producerea urmărilor prevăzute de lege;
- 2) condiționarea reciprocă a acțiunilor participanților.

Ca exemplu de simplă cooperare poate să servească violul săvârșit în grup, când câteva persoane prin acțiuni comune înfrâng rezistența părții vătămate și o violează.

Scopul infracțional a fost atins prin cumul de acțiuni analogice, ca rezultat forța lor infracțională s-a mărit și a căpătat o nouă calitate – cooperare.

Printre condițiile care determină obiectiv cooperarea activităților la participație, un loc deosebit îl ocupă legătura cauzală dintre acțiunile fiecărui participant și rezultatul infracțional.

Acesta trebuie înțeles în sens larg: nu numai ca criteriu al laturii obiective a componenței de infracțiune materială consumată, dar și ca un element al oricărei atentări.

Referitor la participație, legătura cauzală se exprimă prin faptul că fiecare dintre participanți își aduce aportul la obținerea rezultatului infracțional comun, sau creează pentru aceasta condițiile necesare.

Acțiunile fiecărui participant creează o posibilitate reală a rezultatului infracțional, transformând în realitate străduințele autorului.

d) Săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală

Indivizibilitatea faptei este considerată ca reală, obiectivă, așa cum o prevede legea penală, și nu în funcție de încadrarea juridică pe care ar putea s-o primească ținând seama de diferiți participanți, încadrare ce depinde de vinovăție și care poate diferi de la participant la participant, sau poate chiar să lipsească față de unii.

Ca să existe participație, e necesar ca actele parti-

cipantilor să fie îndreptate împotriva aceluiași obiect juridic, iar fapta să se realizeze cel puțin în forma tentativei. Fapta este una și aceeași pentru toți participanții.

Ca atare nu poate fi considerată în raport cu unii că există, iar în raport cu alții că nu există, ori că pentru unii dintre ei fapta este consumată, iar pentru alții e în formă de tentativă. Din aceleași considerente, nu se poate ca aceeași faptă în raport cu unii participanți să constituie infracțiune, iar cu alții contravenție sau abatere.

Când pentru realizarea conținutului legal al infracțiunii se pretinde subiectului activ o anumită calitate (subiect special), poate exista participație la o asemenea faptă, dacă autorul sau coautorul are calitatea cerută de lege [12].

e) Cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii

Pentru existența participației penale, se cere ca pluralitatea de făptuitori să fie ocazională, întâmplătoare în raport cu conținutul legal al infracțiunii, și nu indispensabilă.

Dacă pentru existența infracțiunii legea cere cooperarea mai multor persoane, atunci nu se mai realizează participația penală propriu-zisă, ci o pluralitate naturală sau constitutivă de făptuitori.

Toate condițiile expuse *supra* trebuie întrunite cumulativ. Lipsa oricăreia din ele duce la inexistența participației propriu-zise.

Referințe:

1. Dumitrescu M. *Manual de drept penal*. București, 1920, p.203-204.
2. Papadopol V. *Principii de drept penal*. București: E.S., 1958 p.564; Tot așa definesc participația: Grișaeu P.I., Krișter G.A., *Participația în dreptul penal*. Moscova, 1959; Burciac F.G. *Știința despre participație în dreptul penal sovietic*. Kiev, 1969; Ugrehelidze N.G. *Caracteristica criminologică a participației infracționale*. Tbilisi, 1975; Carпов T. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău, 1994; Trainin A.N. *Despre participație*. Moscova 1941; Kovaliov M.I. *Participația la infracțiuni. Partea întâi*. Sverdlovsk, 1960.
3. Bulai C. *Drept penal. Partea generală*. București, 1987.
4. M. Basarab. *Drept penal. Partea generală*. Vol.1. Iași: Fundația „Chemarea”, 1992, p.225-226.
5. Ulianovschi X. *Participația penală*. Chișinău: Asociația Judecătorilor din R. Moldova, Centrul de drept, 2000.
6. Matei B. *Drept penal. Partea generală*. Vol. 1, p.226.
7. Carпов T. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău, 1994, p.190; Зелинский А.Ф. *Соучастие в преступлении*. Волгоград, 1971, с.3; Бурчак Ф.Г. *Учение о соучастии в советском уголовном праве*. Kiev, 1969.
8. Botnaru S., Șavga Al., Grosu Vl., Grama M. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Ed. II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, p.340-341.
9. Dongoroz V. ș. a. *Explicații teoretice ale Codului penal român*. Partea generală. Vol. 1, p.190.
10. Basarab M. *Drept penal. Partea generală*. Vol. 1, p.226.
11. *Ibidem*, p.230.
12. *Ibidem*, p.231.